

Innspill til Meld. St. 33 fra Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU)

Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) er en menneskerettighetsorganisasjon som både arbeider for full deltakelse og likestilling, og mot diskriminering. NFU skal ivareta interessene til mennesker med utviklingshemming og deres familier overfor sentrale, regionale og lokale myndigheter. NFU har rundt 8300 betalende medlemmer.

Mennesker med nedsatt funksjonsevne har rett til arbeid på lik linje med andre, jf. CRPD artikkel 27. Arbeid gir oss mening og tilhørighet i hverdagen. Det er svært viktig både for samfunnet, og for den enkelte at alle får realisert sin arbeidsevne. En stor andel av våre medlemmer har ikke muligheten til å skaffe seg arbeid uten tilrettelegging. Mange av våre medlemmer som står utenfor arbeid, har lyst til å jobbe. Arbeidsmarkedstiltakene er svært verdifulle for våre medlemmer, og derfor også for samfunnet.

Om varig tilrettelagt arbeid (VTA)

Det kanskje aller viktigste arbeidsmarkedstiltaket for våre medlemmer er VTA. Det vises til at Regjeringen i statsbudsjettet for 2024 har lagt fram en langsiktig plan om opptrapping av VTA-plasser med sikte på å øke med 500 plasser i året frem til 2027. Det er positivt at regjeringen ønsker å øke antallet VTA-plasser, men en økning med 500 plasser årlig mener vi er for lite. Det laveste behovsanslaget for VTA-plasser ligger på 900 årlig,[1] og en økning på 500 vil da fortsatt skape et etterslep. Vi mener derfor at økningen bør ligge på minst 1000 plasser i året.

Vi ønsker også å påpeke at VTA i utgangspunktet skulle være et tilbud til personer med utviklingshemming. I dag har ordningen flere målgrupper. Andelen personer med utviklingshemming har gradvis gått ned, samtidig som gruppen med psykiske lidelser er økende.[2] En av årsakene til at andelen personer med utviklingshemming i VTA er gått ned skyldes at det i dag stilles større krav til å kunne delta i et VTA-tiltak enn det gjorde tidligere. Det er færre veiledere per deltakere og det stilles større krav til de varer og tjenester som leveres.[3] Sammenholdt med en økende andel deltakere med psykiske lidelser, fører det til at mange personer med utviklingshemming også her faller utenfor. Vi hører også fra våre medlemmer at det er lange køer i VTA-bedriftene rundt om i landet. Det er derfor klart at økningen i VTA-plasser må ligge på mer enn 500 i året.

Vi vil også påpeke at det er fint at regjeringen ønsker at flere av VTA-plassene skal være i ordinære bedrifter, men at det da er viktig at det fremdeles vil finnes plasser i tilrettelagt bedrift for de som har mer nytte av det.

Om funksjonsassistanse

Vi ønsker også å fremheve at funksjonsassistanse er et tiltak som kunne ha bidratt til at flere personer med utviklingshemming kunne kommet inn i arbeidslivet. Slik det er i dag, er det kun mennesker med fysiske funksjonsnedsettelse, eller blinde og svaksynte, som kan få innvilget funksjonsassistanse, jf. tiltaksforskriften § 6-3. Dette mener vi må anses som diskriminering. Personer med utviklingshemming burde også ha muligheten til å søke om funksjonsassistanse, både for å delta i varig tilrettelagt arbeid, og ordinært arbeid. Dette er særlig viktig i lys av at kravene til selvstendighet og varer og tjenester i VTA-bedriftene øker.

Om arbeidsevnevurdering

Til slutt ønsker vi å trekke fram at det i dag ikke er noe krav til gjennomført arbeidsevnevurdering for å innvilge uføretrygd til personer med utviklingshemming. Dette følger av vedlegg 1 til folketrygdloven kapittel 12 (V1-12-00), hvor utviklingshemming benevnes som et eksempel på hva som utgjør alvorlig sykdom. Flesteparten av våre medlemmer får automatisk innvilget uføretrygd idet de fyller 18 år. Dette selv om det er inntektsevne som skal være avgjørende i vurderingen av om uføretrygd skal innvilges, og ikke diagnose. Mange av våre medlemmer har arbeidsevne som de ikke får realisert.

Vi ønsker en tydeliggjøring av at også mennesker med utviklingshemming har krav på en individuell arbeidsevnevurdering, på lik linje med andre. At personen som er i kontakt med NAV har rett til uføretrygd, kan ikke medføre at personen ikke får bistand til å finne arbeid.

Grunnloven § 110 pålegger statens myndigheter å «legge forholdene til rette for at ethvert arbeidsdyktig menneske kan tjene til livets opphold ved arbeid eller næring».

Blant mennesker med utviklingshemming finnes det i dag mange som er arbeidsdyktige, men hvor forholdene ikke er lagt til rette for at de kan tjene til livets opphold ved arbeid. Tiltakene vi foreslår vil være et steg i retning av å også innfri deres grunnlovfestede rett.

[1] <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-4-20222023/id2931428/?ch=2#fn1>

[2] Se <https://naku.no/kunnskapsbanken/varig-tilrettelagt-arbeid-vta-forskning>, oppdatert 2024

[3] Se <https://naku.no/kunnskapsbanken/varig-tilrettelagt-arbeid-vta-forskning>, oppdatert 2024